

A. Macijauskas priklauso XX a. septintajame dešimtmetyje debiutavusių lietuvių fotografų kartai, kuri suformavo Lietuvos fotografijos mokyklą. Dviem vėlesniais dešimtmečiais Lietuvos fotografija išgyveno vieną svarbiausių savo raidos tarpinių, o tuometinė lietuvių autorių kūryba dabar laikoma Lietuvos fotografijos klasika. A. Macijausko darbai ir jo ilgametė organizacinė veikla leidžia autorių laikyti ikonine šio ryškaus Lietuvos fotografijos istorijos tarpsnio figūra. Kita vertus, sukūręs vienus žymiausių Lietuvos fotografijos mokyklos stiliaus pavyzdžių, A. Macijauskas tuo pat metu išsiskyrė individualiu kūrybiniu braižu. Naujumas (priklausymas septintajame dešimtmetyje besiformavusiam lietuviškos fotografijos stiliui) ir originalumas (išryškėjęs net ir Lietuvos fotografijos mokyklos fone) buvo A. Macijausko kūrybos bruožai, užtikrinę neabejotiną jo darbų vertę modernios fotografijos sampratos požiūriu, kuris kaip tik ir vyravo tuometinėje Lietuvos fotografijoje.

Bene žymiausia A. Macijausko fotografijų serija *Kaimo turguose* (1968-1980) perteikia bei savitiškai „sutirština“ ir ano meto Lietuvos fotografijos, ir individualius autoriaus kūrybos bruožus. Serijoje *Kaimo turgūs* išryškėja daugeliui Lietuvos fotografijos mokyklos kūrėjų būdingas dėmesys nacionalinei kultūrai, kuri buvo siejama su kaimu ir jame išlikusiu tradiciniu gyvenimo būdu. „Mums buvo svarbu įamžinti tautinę kultūrą, nes tada manėme, kad viso to gali greitai nelikti“, - prisimena tarybinį laikotarpį A. Macijauskas. Siekdamas ateičiai išsaugoti tautiškumo ženklus, autorius tuo pat metu tarp turgaus prekeivių ir pirkėjų ieškojo ryškių žmonių tipažų, liko atidus jo fotografijų herojų individualioms emocijoms ir išgyvenimams. Kaip ir daugeliui tuometinių kolegų, patyrusių Vakarų humanistinės fotografijos įtaką, A. Macijauskui buvo svarbus „paprastas“ žmogus. Pastarojo gyvenimo akimirka, sustabdyta fotografijoje, virsdavo metaforiniu vaizdiniu, perteikiančiu humanistines vertybes ar atskleidžiančiu žmogiškumo idealų konfliktą su kasdienne tikrove.

Ir tikro gyvenimo šiurkštumą, ir metaforinę mintį A. Macijauskas serijoje *Kaimo turguose* išreiškė ypač ekspresyvia forma: netradiciniu kadravimu, dinamiškomis įstrižainių kompozicijomis, dideliu nespalvotų nuotraukų kontrastingumu bei plačiakampio objektyvo lemiamais vaizdo iškraipymais, kuriuos akcentavo pirmo plano objektus fotografuodamas stambiu planu. Dėl tokio vaizdų ekspresyvumo, o taip pat ir dėl pasirenkamų siužetų A. Macijauskas Lietuvos fotografijos mokyklos kontekste išsiskyrė pabrėžtinu darbų dramatismu, nebūdingu kitiems žymiesiems Lietuvos fotografijos mokyklos atstovams (Antanui Sutkui, Romualdui Rakauskui, Algimantui Kunčiui ir kt.). Serijoje *Kaimo turguose* įamžintų situacijų dramatiškumu ir vaizdo ekspresija dažnai netgi susilieja į tam tikrą groteską, kuris ne pajuokia fiksuojamą gyvenimą, bet padeda autoriui be sentimentalumo išryškinti skaudžiausias žmogaus ir nuo jo priklausomų gyvūnų būties briaunas. Šiuos A. Macijausko kūrybos bruožus knygoje atskleidžia ne tik gerai žinomi darbai, bet ir specialiai naujam leidiniui paties autoriaus iš archyvų atrinktos dar nepublikuotos fotografijos.

Serijos *Kaimo turguose* ir kitų A. Macijausko ciklų (*Demonstracijos* (1965-1985), *Veterinarijos klinikoje* (1977-1994), *Atmintis* (1965-2004), *Vasara* (1974-1984) ir kt.) fotografijų ekspresyvi forma lėmė šio autoriaus kūrybos įsitvirtinimą tarptautiniame modernios fotografijos kontekste. 1979 m. jo darbai įtraukti į Briuselyje surengtą ir tais pačiais metais Venecijoje eksponuotą tarptautinę fotografijos parodą *Images de l'homme (Žmogaus atvaizdai)*, kurioje taip pat rodyti Wernerio Bischofo, Billo Brandto, Henri Cartier-Bressono, André Kertészo ir kitų žinomų modernios fotografijos atstovų kūriniai. 1986 m. A. Macijausko fotografijos eksponuotos San Francisko Modernaus meno muziejuje, parodoje *Photography. A Facet of Modernism (Fotografija. Modernizmo aspektas)* kartu su garsių modernios fotografijos kūrėjų Edwardo Westono ir Paulo Strando darbais. Su ryškiausiomis modernios fotografijos figūromis A. Macijauską 2001 m. vėl sugretino Niu Meksiko Vaizduojamojo meno muziejaus kuratorius Steve'as Yatesas. Pasak jo, A. Macijauskas naudoja modernios fotografijos

pionierių (Aleksandro Rodčenkos, Boriso Ignatovičiaus, Georgijaus Zelmos) suformuotus vaizdo komponavimo principus<sup>1</sup>. Tuo tarpu pats autorius pripažįsta patyręs amerikiečių fotografo Williamo Eugene'o Smitho ir W. Bischofo kūrybos įtaką.

Tačiau šiandien tokį požiūrį į A. Macijausko kūrybą galima pakoreguoti ir (iš naujo) atrasti kitus aktualius jo kūrybos aspektus. Meno istorija dabar neretai perrašinėjama, atsisakant apsiriboti vien didžiuosiuose pasaulio kultūros centruose vykusiais meno reiškiniiais, neužsidarant istorijos jau įteisintų menininkų panteone ir kvestionuojant Vakarų meno avangardines pozicijas. Todėl ir fotografijos srityje vertėtų ne tik gretinti sąlyginėje periferijoje kūrusių autorių darbus su žymiausių pasaulio menininkų kūryba – tokiu atveju atrasime tik vėluojantį vienų ar kitų meno krypčių pakartojimą – bet ir ieškoti nuošalyje nuo Europos ar pasaulio meno centrų besiplėtojusių fotografijos krypčių savitumo. Tuomet nebus sunku pastebėti, kad ir Lietuvos fotografijos mokyklos, ir vieno ryškiausių jos atstovų A. Macijasko kūrybos vertę lemia ne tarptautinių fotografijos tendencijų pakartojimas vietiniame kontekste, bet savita Lietuvos fotografijos tradicijų ir modernių ieškojimų sintezė, užpildyta individualia menininko pasaulėžiūra ir asmeniniu kūrybiniu braižu. Vertinant tokiu požiūriu, taip pat išryškės specifinių istorinių sąlygų, netiesioginio pasipriešinimo tarybinei santvarkai suformuotos autoriaus vertybinės bei kūrybinės nuostatos ir jo darbuose įamžinti jau bepasimiršančio laikotarpio ženklai.

*Tomas Pabedinskas*

---

<sup>1</sup> Steve Yates. *The Avant-Garde Document: The Photographs of Aleksandras Macijauskas*. In: *The Avant-Garde Document: The Photographs of Aleksandras Macijauskas. Exhibition catalog*. Santa Fe, New Mexico: Museum of New Mexico, Museum of Fine Arts, 2001, p. 6.